

**1991-yildan
chiqa boshlagan**

2022-yil. 8-son

ISSN 2010-5584

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING | SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PUBLIC EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

til_adabiyot@mail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@mail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@mail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@mail.uz www.tilvaadabiyot.uz

**ONA-VATANIMIZ MUSTAQILLIGINING SHONLI 31 YILLIGI "YANGI O'ZBEKISTONDA EL AZIZ,
INSON AZIZ!" ULUG'VOR SHIORI ASOSIDA KENG NISHONLANDI**

Ushbu sonda

Tilshunoslik

Iboralar va ularning
ma'nno tarkibi tavsifi

**14
bet**

Tahsil

"Iztiyor" dostonida ishq
va sog'inch falsafasi

**29
bet**

Tadqiqtolar

Ustrushan toponimining
kelib chiqish tarixi

**33
bet**

Методические
рекомендации

Сложные случаи
орфографии

**57
bet**

«Til va adabiyot ta'limi»
«Преподавание языка и литературы»
«Language and literature teaching»

Поиск по сайту

Kengaytirilgan qidiruv

Katalog

- Yangiliklar** >
- Adabiy taqvim** >
- Jurnal** >
- Elektron ilova**
- Tanlovlari** >
- Maqola topshirishga qo'yilgan talablar**
- Arxiv**

Home / Elektron ilova

Elektron ilova

Home / Jurnal / Jurnalning elektron shakli / 2021-yil

2021-yil

Tartiblamang

Mahsulotlarni tanlash

Fayzullayev Xolmo'min, Qarshi davlat universiteti o'qituvchisi / Qisseda "Tabiat yorig'" konsepsiysi
Artikul: Yo'q

- Solishtirish
O'zbek tilida
[Download](#)

TANISHIB CHIQING

- 1 + Savatga

Shakhnoza Sultanova, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi, teacher/ Linguistic principles of compiling grammar term e-dictionaries
Artikul: Yo'q

- Solishtirish
O'zbek tilida
[Download](#)

TANISHIB CHIQING

- 1 + Savatga

Nurboy Iabborov, filologiya fanlari doktori, professor/Furat fomenovi
Artikul: Yo'q

- Solishtirish
O'zbek tilida
[Download](#)

TANISHIB CHIQING

- 1 + Savatga

Tartiblamang

Mahsulotlarni tanlash

12-son. 2021-yil (o'zbek tilida)
Artikul: Yo'q

- Solishtirish
10 400 SO'M
- 1 + [Buyurtma qiling](#)

11-son. 2021-yil (o'zbek tilida)
Artikul: Yo'q

- Solishtirish
10 400 SO'M
- 1 + Savatga

10-son. 2021-yil (o'zbek tilida)
Artikul: Yo'q

- Solishtirish
10 400 SO'M
- 1 + Savatga

O'QITUVCHILAR VA YOSH ILMUY TADQIQOTCHILAR DIQQATIGA!

Sizga kasbiy faoliyatda yordamchi ilmiy-metodik jurnalning "tilvaadabiyot.uz" sayti elektron nashr sifatida ro'yxatdan o'tdi.

Demak, Siz mutolaa qiladigan nashrlar soni bittaga ko'paydi. Ilmiy-metodik, adabiy-badiiy elektron nashr Sizni ilm-fan va adabiy jarayonga doir yangiliklar bilan tanishtirib boradi.

Elektron jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi ro'yxatidagi nashr hisoblanadi.

Siz maqolangiz chiqqan nashrni Internet tarmog'idan bevosita yuklab olishingiz mumkin.

Maktab o'qituvchilarining elektron jurnalda chop etilgan maqola va metodik ishlalmalari Respublika miqyosida ommalashtirilgan metodik material sifatida e'tirof etilib, tegishli SERTIFIKAT taqdim etiladi.

Telegram manzili: https://t.me/TAT_jurnal

Tahririyat manzili: Mirobot tumani Matbuotchilar ko'chasi 32-uy.
e-mail: til_adabiyot@umail.uz web-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

Telefon raqamlarimiz:

Bosh muharrir o'rinnbosari: (71) 233-03-22

Mas'ul kotib: (71) 233-03-10

Adabiyot o'qitish metodikasi bo'limi: (71) 233-03-45

Til o'qitish metodikasi bo'limi: (71) 233-03-67

Chet til o'qitish metodikasi bo'limi:

(71) 233-03-67

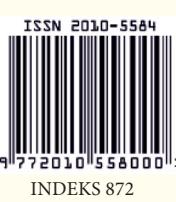
Преподавание языка и литературы:

(71) 233-03-67

Hisobxona: (71) 233-03-68

@TAT_JURNAL

ISSN 2010-5584

9772010 558000

INDEKS 872

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 2014-yil 19-dekabrda 0055-raqam bilan qayta ro'yxatga olingan.

2022-yil. 8-son.

Tahrir hay'ati:

Baxtiyor SAIDOV
Dilshod KENJAYEV
Nizomiddin MAHMUDOV
Yorqinjon ODILOV
Nasirullo MIRKURBANOV
Jabbor ESHONQULOV
Valijon QODIROV
Baxtiyor DANIYAROV
Abdurahim NOSIROV
Tolib ENAZAROV
To'lqin SAYDALIYEV
Ravshan JOMONOV
Zulkumor MIRZAYEVA
Qozoqboy YO'L DOSHEV
Tajixon SABITOVA
Salima JUMAYEVA
Nilufar NAMOZOVA
Qayum BAYMIROV
Lutfullo JO'RAYEV
(bosh muharrir o'rinnbosari)

Bosh muharrir

Bahodir JOVLIYEV

Sahifalovchilar:

Akmal FARMONOV
Gulnoza VALIYEVA

Nashr uchun mas'ullar:

Nilufar NAMOZOVA
Nigora URALOVA
Yuliya MUSURMANOVA

Tahririyat manzili:

100038, Toshkent shahri
Matbuotchilar ko'chasi 32-uy.
Telefon: (98) 121-74-16,
(71) 233-03-10, (71) 233-03-45,
(71) 233-03-67.
e-mail: til_adabiyot@mail.uz
vab-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

Jurnalda ko'chirib bosilgan maqolalar "Til va adabiyyat ta'limi" dan olindi, deb izohlanishi shart.

Jurnalda nashr etilgan maqolalarda muanlliflarning tahririyat nuqtayi nazariga muvofiq kelmaydigan fikr-muhazalarini bosilishi mumkin.

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqriz qilinmaydi va muanlliga qaytarilmaydi.

Bosmaxonaga. 2022.28.08. da topshirildi. Ofset usulida chop etildi. Qog'oz bichimi 60x841/8. Sharqli bosma tabog'i 6.0. «Arial» garniturası. 10, 11 kegl. «ECO TEXTILE PRODUCT» MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Manzil: Toshkent sh. Mirobod tum., Matbuotchilar ko'chasi 32-uy. Buyurtma — Adadi 1500 nusxa. Bahosi kelishilgan narxda.

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

O'ZBEKİSTON RESPUBLİKASI
XALQ TA'LIMI VАЗİRLİĞİNİNG
ILMIY-METODİK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING

ПРЕПОДАВАНИЕ
ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

MUNDARIJA

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PUBLIC EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

MUNDARIJA

DOLZARB MAVZU

Nigora Uralova. Sovet davrida yozilgan yolg'on tarix haqiqatlari juda achchiq.....	3
Xadicha Muhitdinova. O'quvchilarning o'zbek tilidan bilim, ko'nikma va malakalarini baholash mezonlari	9

TILSHUNOSLIK

Nizomiddin Mahmudov. Iboralar va ularning ma'no tarkibi tavsifi	14
Malika Dautova. Nominative features of modern english neologisms	18

ILGOR PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR

Nasima Qodirova. Adabiyot darslarida ijobji muhit yaratish texnologiyalari	20
Sadoqat Pirimqulova. Kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda o'yin mashqlarining roli	22

TAHLIL

Qobiljon Valiyev. Ingliz tili darslarida akademik litsej o'quvchilar nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	24
Nilufar Cho'liyeva. Nazar Eshonqul qissalarida ramz va uning talqini	26
Nodira Yangiboyeva. "Kuzda bahor havosi" hikoyasining ijodiy biografiysi	27
Salima Jumayeva. "Iztiror" dostonida ishq va sog'inch falsafasi	29

TADQIQOT

Yorqinjon Odilov. Iqbol Mirzo she'rlari tiliga lingvopoetik chizgilar	31
Mo'min Turdibekov. Ustrushan toponimining kelib chiqish tarixi	33
Minovvarxon Hojiyeva. Terminologik kompetensiyani shakllantirishda terminologik lug'atlarning o'rni	35
Mavluda Achilova. Pedagogik-psixologik tadqiqotlarda o'quvchilar tafakkurini rivojlantirish muammozing o'rganilishi	36

KICHIK TADQIQOT

Aziza Mo'minova, Munavvar Amonova. Reklama matnlarida badiiy ifoda	39
Akbar Ruziyev. Xususiy diskurslarning lingvistik xususiyatlari	41
Gulzoda Soatova. Adabiy tanqidiy maqolalarda badiiy matn talqini	43
Ilhom Botirov. Yoshlarni ma'naviy-ma'rifiy va vatanparvarlik ruhiha tarbiyalashni shakllantirish	45
Ma'rifikat Ismailova. Strategik kompetensiya va kommunikativ strategiyalarning chet til o'qitishdag'i ahamiyati	47
Yusufjon Nabijanov. Edrawmax - grafik organayzlerlarni hosil qiluvchi dasturiy ta'minot	48
Zebo Umarova. Ingliz tilida turizmga oid terminlarning ayrim leksik-semantik xususiyatlari	51
Shahnozaxon Xalikova. Muloquent vaziyatida yosh va jins xususiyatlari	53
Fazliddin Badriyev, Olim Eshniyozov. Yangi O'zbekiston o'qituvchisi	55

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ

Tolib Keldiyev. Сложные случаи орфографии	57

ИСПОЛЬЗУЙТЕ ЭТИ МАТЕРИАЛЫ

Barbo Baratova, Elena Shevchuk. Изучение синонимии слов как средства художественной выразительности	60

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

Tatyana Polovinkina. Художественное воплощение отдельных восточных этностереотипов в произведениях С.Афлатуни «Ташкентский роман»	64
Dmitriy Puponin. Полижарновая структура романа О.Громыко «Профессия: ведьма»	66
Aziza Gafurova. Экфрасис в прозе русских классиков	70
Dianna Sharapova. Небесное пространство в лирике Марины Цветаевой	72
Sevaraixon Otakhonova. Своеобразие стиля Льва Толстого	73

ПРОБЛЕМЫ. ПОИСКИ. РЕШЕНИЯ

Shaxnosa Murakaeva. Проблемы развития устной речевой компетенции при обучении английскому языку в военных аудиториях	75

НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

Gulnosa Sabirova. Проблема формирования иноязычной речевой компетенции школьников	77
Dilgorom Islomova. О функциональных особенностях топонимического индикатора курган в русском и узбекском языках	80

ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ

Aiboltag Borashova. Историческая диагностика предшественников перевернутого образования и его динамика в преподавании	83
Tatyana Polatova. Экспериментальное обучение заимствованной лексике на уроках русского языка	85

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining
Filologiya va Pedagogika fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrdir.

ADABIY TANQIDIY MAQOLALARDA BADIY MATN TALQINI

(“Maorif va o'qitg'uvchi” jurnalni materiallari asosida)

“Maorif va o'qitg'uvchi” jurnalida 1925–1929-yillarda o'z davridagi ko'zga ko'ringan asarlarning yutuq va kamchiliklarini ko'rsatib beruvchi talaygina e'tiborga molik adabiy-tanqidiy asarlar nashr etilgan. Jurnalning 1925-yil 4–8-sonlarida Vadud Mahmudning “Bugungi she'rларимиз ва san'аткорларимиз”, 2-sonida G'ozi Olimning “Adabiyot to'g'risida xato nazariyalar”, 7–8-sonlarida Cho'lpionning “Ulug' hindiy”, 9–10-sonlarida Vadud Mahmudning “Turk adabiyoti tarixi”, 1926-yilning 1-sonida Xanif Burnoshefning “Ijtimoiyot darslari” kabi 17 ta tanqidiy maqola nashr etilgan.

Vadud Mahmudning “Bu kungi she'rларимиз ва san'аткорларимиз” sarlavhali tanqidiy maqolasida “... bashariyatning “urfon koinot” haqida topg'on yo'llarining eng muazzami va hayotiysi tasavvufdir”, “... san'at san'at uchun emas, balki hayot uchundir” kabi haqqoniy va keskin fikrlar aytildi. Muallif she'rni ikki turga bo'ladi: haqiqiy va majoziy.

“Haqiqiy ishq ruhi umumiya hulul dardidirki, eng yuksak va orifona bir amaldir.

Majoziy ishq esa oddiy va nafsoniy ehtirosdirki, umumiy va tabiiy bir mayldir”.

Haqiqiy va majoziy ishq she'rning bu ikki jabhasini yuzaga keltiradi.

Muallif “Navoiy, Fuzuliy, Ahmad Yassaviy, Mashrab haqiqiy ishq shoirlaridir”, deydi. Shuningdek, u yangi adabiyotning paydo bo'lish jarayoni, shakl va mazmun, ijodkor va jamiyat, she'r texnikasi kabilar haqida ham yozadi: “Shoir va shoir bo'lg'uvchilarimizning eng katta ahamiyatsiz qarag'on, diqqat qilmag'on nuqtasi she'r texnikasidir. Ularning mavzulari bilan olg'on shakllari, qabul qilg'on vazn va ohanglari, so'z tuzilishlarining aloqasi yo'q hukmidadir... Bu robitalarni eski she'rga usta Fitrat bilan yangi she'rimizning birinchi namoyandası Cho'lpionning oz-moz ryoja qilg'onini ko'ramiz” [1: 57] deydi. Vadud Mahmud fikrlarini amerikalik mashhur shoir Edgar Poning so'zları, tajribalari bilan asoslaydi. Muallif Edgar Po o'z asarlarini yaratishda ilhomga ahamiyatsiz o'rin berib, she'r tamomila muhokama, hisob va o'lchak natijasi muqobilida ish tutishini keltirib o'tadi. Umarxonning she'rini Edgard Po asarlariga solishtiradi va yosh ijodkorlarga namuna qilib ko'rsatadi. Navoiyning she'ridan misol keltirib [1: 58], uni kalimaning, tovushning ma'no bilan kelishmag'i kerakligini yaxshi tatbiq qilganligini aytadi:

Ko'ngliga o'guldi ko'hi anduh,
Anduhi yig'ildi, qo'h to ko'h.

“Shu baytda “o” tovushining ugultisi, “g”ning gum-burlashi, “h”ning sochilib ketishi va bu tovushlarning takrori haqiqatan tog'ning yiqilib, ustiga sochilib, may-dalanib ketishiga, yiqilib daralarning to'lub, baqirib ketishiga o'xshamaydirmi?” degan fikrlar bilan maqola yakunlanadi. Bu fikrlar Vadud Mahmudning nazariya va badiiy unsurlardan yaxshi xabardor ekanini ko'rsatadi.

Vadud Mahmud, professor Bahodir Karimov ta'kidlaganidek, turli janrlarda asarlar yaratgan bo'lsa-da, ammo ko'proq munaqqid sifatida tanilgan. Istiqoldan so'ng V.Mahmudning hayoti va ijodi o'rganila boshlandi, maqolalari chop etildi. Bu ishda, ayniqsa, adabiyot-shunos Bahodir Karimovning hissasi katta. U Vadud Mahmud ilmiy merosi haqida ilmiy maqolalar chop ettirdi, 1995-yilda nomzodlik dissertatsiyasini yozdi, 2000-yilda “Jadid munaqqidi Vadud Mahmud” risolasini chiqardi. 2007-yilda Vadud Mahmud asarlarini to'plab, “Tanlangan asarlar” kitobini chop ettirdi. Ushbu kitoba “Bu kungi she'rларимиз ва san'аткорларимиз” maqolasi ham bor. Vadud Mahmudning 1925–1927-yillarda “Maorif va o'qitg'uvchi” jurnalida muharrir yordamchisi bo'lib ishlaganini shu kitobdan bilib olamiz. Professor Naim Karimov ham “Istiqlolni uyg'otgan shoir” risolasida Vadud Mahmud va Cho'lpion munosabatlarga to'xtalib, munaqqid ijodiga xolisona baho beradi. “O'zbek adabiy tanqidchiligi tarixi” kitobida ushbu maqola haqida shunday deyiladi: “1935-yilgi adabiy tanqid to'g'risida ma'ruba qilgan R.Majidiy Vadud Mahmudni shu maqolasiga asoslanib, burjuaziya yozuvchisining tanqidchisi deb baholagani, bir jihatdan, davr adabiy siyosati millatparvarlik ruhidagi tanqidning ko'zini ochirmaslikka harakat qilganini bildirsa, ikkinchi bir jihatdan, davr adabiy tanqidga ham xuddi badiiy adabiyot kabi mafkuraviylikni bosh mezon qilib qo'yanini ko'rsatadi. “Holbuki tanqidda yaxshigina kuchga ega bo'lgan Vadud o'rtoq” (N.Hakim)ning asl “vadudona” qiyofasi, olimlik salohiyati, 20-yillar adabiy tanqidchilari orasidagi o'ziga xos individual uslubining eng muhim xususiyatlari shu maqolada tajassumini topgan edi” [2: 92].

Vadud Mahmudning islom, sharq va tasavvuf falsafasiga suyangani, Turkiya va o'zbek adabiyotining mushtarakligi haqida aytgan fikrlari R.Majidiyga yoqmaydi va olimni bu maqolasi uchun “idealit tanqidchi” deb aytadi. Shu maqolasi sabab Vadud Mahmud O'zbekiston madaniyatichilarining ikkinchi qurultoyi zolidan “Cho'lpion maddohi” aybi bilan quvildi. Shundan keyin Botu va Sotti Husaynlar matbuotda uni qoralovchi

maqolalar bilan chiqdilar. Holbuki, V.Mahmud mazkur maqolasida o'zbek nasri, nazmiga asosli va xolis baho bergen edi.

Mazkur jurnalning 1925-yil 2-sonida chop etilgan munozaraga boy maqolalardan biri – G'ozi Olimning "Adabiyot to'g'risida xato nazariyalar" nomli tanqidiy maqolasi Abdurahmon Sa'diyning 1924-yilda nashr etilgan, o'rta maktablar uchun mo'ljallangan "Amaliy ham nazariy adabiyot darslari" asari haqida.

Muallif "Adabiyot darslari"dagi "buzuqlik"larni ikkiga ayiradi: 1) nazariyadagi buzuqliklar; 2) tuzilish va tildagi buzuqliklar. "Men bu maqolada ko'proq nazariyadagi xatolarg'a to'xtalaman. Chunki bir narsaning qiymati undagi fikrlarning mohiyatiga qarab belgilanadir", deydi u.

A.Sa'diyning eng katta xatosi ijod masalasidagi nazariy qarashlari ekanligini aytib, bu xususda xatolarni birma-bir ko'rsatadi. Asarda: to'rt satr bilan anglatish mumkin bo'lgan masalani bir necha sahifa yozuv yozib, o'rinsiz nasihatlar, takrorlar bilan to'ldirilganligini, "el adabiyoti"ni "omma adabiyoti" deb xato atab, shunday muhim mavzuga 5 sahifa ajratganini, shuningdek, adiblarimizni adabiy maktablar va oqimlarga bo'lishda mutasavvuf-mistik So'fi Olloyorni "oqartish" maktabiga kiritib, uni Behbudiy va Gaspirinskiy bilan tenglashtirganini, Avloniy va Tavallo kabi adiblarni adabiy maktabning boshiga o'tkazib qo'yananini, Navoiyni turli maktablar orasida kashmakash qilishdek ko'p yanglish-larga yo'l qo'yananini, tasavvuf adabiyotini Amir Temur zamonidan boshlangan deb tarixni buzganligini, shuningdek, "Tabiatlamali", "ich ko'ngil", "qulqoq anglaydur" singari xato jumlalar qo'llaganini bildirib, asarga qu-yidagicha baho beradi:

1. Ilmiy bir asar bo'la olmaydir.
2. Tili, istilohi, uslubi buzuq.
3. Marksizm asosida yozildi deb da'vo qiling'on bu asarda moddiyunchiliq javhari ruhiyunchiliq axlati ostida ko'milib qolgan.

4. Bu asar usulsiz, ta'lim-tarbiya asoslarig'a muxolif, fikri xatolar bilan to'lg'on bir asar bo'lg'onlig'i uchun o'qitg'uvchi va o'qig'uvchilarimizga rahbar bo'la olmaydur".

G'ozi Olim "Amaliy ham nazariy adabiyot darslari" asariga baho berishda xolis, shu bilan birga, bir oz o'sha davr qonun-qoidalari nuqtayi nazari bilan yondashgan joylar ham uchraydi. Abdurahmon Sa'diyga "marksizm moddiyunlari bilan ruhiyunlar o'tasida sargardon", deb nisbat beriladi maqolada. Ammo, adabiyot ko'ngil ishi ekanligi hammamizga ma'lum. Biroq sovet tuzumining

markscha-lenincha mafkurasi adabiyot ustidan ham hukmron edi. Adabiyot ko'ngil ishi, ruhiyatni tarbiyalov-chi vosita sifatida qaralmas edi. To'g'ri, asarni xatolar dan butkul xoli deya olmaymiz, muallifning maqolada tili, istilohi, uslubi va ilmiyligi jihatidan ko'rsatgan kam-chiliklari e'tiborga molik. Biroq "Marksizm asosida yozildi deb da'vo qiling'on bu asarda moddiyunchiliq javhari ruhiyunchiliq axlati ostida ko'milib qolgan" degan fikrlari mafkuralashgan adabiyot ta'siridir.

Bundan tashqari, "Bu asar usulsiz, ta'lim-tarbiya asoslarig'a muxolif, fikri xatolar bilan to'lg'on bir asar bo'lg'onlig'i uchun o'qitg'uvchi va o'qig'uvchilarimizga rahbar bo'la olmaydur", degan fikr ham to'g'ri emas. Kitobda "Vazn va ohang" [3: 57], "Uslubning xususiyatlari" [3: 43] kabi bo'lim va mavzular juda yaxshi yori tilgan. Kitobdan o'quvchilar kerakli ma'lumotlarni olishi mumkin. Bu asar o'z davrida o'z o'rniga ega asarlar dan biri bo'lganligi ham fikrimizga dalil. Bu haqida "O'zbek adabiy tanqidchiligi tarixi" kitobida shunday deyiladi: "Adabiyot ilmi 20-yillarda janlar masalasi ga e'tibor bera boshladi. Abdurauf Fitrat, Zarif Bashir, Olim Sharafiddinov, Sotti Husayn kabi olimlar bilan bir qatorda Abdurahmon Sa'diy ham janrlar xususida qator qarashlarni ilgari surdi. "Amaliy ham nazariy adabiyot darslari" kitobida ilk bor bu masalaning amaliy va nazariy jihatlarini yoritdi" [2: 66].

Xulosa qilib aytganda, 1920-yillarning ikkinchi yaridan adabiy tanqid ancha jonlandi. 1930-yillardan adabiyot butunlay mafkuralasha borgani sari tanqidning ham ko'plab imkoniyatlari qo'ldan ketdi. Tanqidchilik bu davrda asar mohiyatini, badiiyatini to'g'ri ochishga harakat qilsa-da, tobora adabiyotshunoslik ilmida jadid adabiyoti va uning namoyandalarini hayoti, ijodi chetlab o'tila boshlandi. Aksar hollarda esa, ularning hayoti, dunyoqarashi, ijodi buzib ko'rsatildi. "Partiyaviylik va sinifiylik" degan talab tanqid va adabiyot boshiga tushgan balo bo'ldi. Natijada, XX asr boshlarigacha o'zbek adabiyoti bilan undan keyingi davrdagi adabiyot o'rtasida katta uзilish yuzaga keldi. Sh'eroni ulug'lovchi asarlarga ko'kka ko'tarila boshlandi. Shunday ekan, bu davr adabiyotini, tanqidchiligin barcha murakkabliklari bilan yoritish, barcha ijodkorlarning badiiylik mezonlari ga javob beradigan asarlarni chop etish, o'zbek mumtoz adabiyotiga tutashtiruvchi ko'priki tiklash zarur edi" [2: 45]. "Maorif va o'qitg'uvchi" jurnali shunday murakkab davrda mazkur masalalarni hal qilish yo'lida jonbozlik ko'rsatdi.

Foydalilanigan adabiyotlar

1. Mahmud V. Bu kungi she'rlarimiz va san'atkorlarimiz // Maorif va o'qitg'uvchi. 1925-yil, 4-son.
2. Nazarov B., Rasulov A., Qahramonov Q., Ahmedova Sh. O'zbek adabiy tanqidchiligi tarixi. – Toshkent: Cho'lpion, 2012.
3. Sa'diy A. Amaliy ham nazariy amaliyot darslari. – Toshkent: O'rta Osiyo davlat nashriyoti, 1924.